

**WSKAZÓWKI I DOBRE
PRAKTYKI
DLA SŁUŻB I INSTYTUCJI
DO WSPÓŁPRACY
ZE ŚWIADKAMI
PRZEMOCY
W RODZINIE**

Przemoc jest jednym z najtrudniejszych problemów psychospołecznych z jakim się stykamy, niezależnie od tego w jakiej roli jesteśmy.

A możemy być:

- w roli osoby doznającej przemocy,
- w roli osoby stosującej przemoc,
- w roli świadka przemocy: bezpośredniego, który widzi, słyszy akt przemocy lub pośredniego: który wie np. od osoby pokrzywdzonej, że doświadcza przemocy, ale nie był obecny przy takiej sytuacji.

Warto zdawać sobie sprawę, że świadek może odegrać bardzo ważną rolę w budowaniu planu pomocy dla osoby krzywdzonej. Może też być pomocny dla nas, ponieważ dostrzegł lub podejrzewa, że występuje przemoc i często ma cenną wiedzę na temat sytuacji osoby krzywdzonej, jak również jej zasobów, które mogą pomóc wyjść z sytuacji przemocy.

Roli świadka towarzyszy wiele nieprzyjemnych uczuć: lęk, złość, strach, zmieszanie, smutek, niepewność, bezradność, współczucie. Świadek może też przeżywać wątpliwości (czy to co widzę, słyszę, zaobserwowałam/em to na pewno przemoc?) oraz wahania (czy moja reakcja nie będzie wtrącaniem się w cudze sprawy, czy nie narażę się moim znajomym/bliskim, kiedy zareaguję? Może będą do mnie mieli pretensje, pogodzą się i potem zerwą ze mną kontakt?) Jeśli mimo to świadek zgłosi się do nas z informacjami czy podejrzeniami dot. przemocy, a czasem nawet sugestiami, co mogłoby być pomocne powie, że zna sytuacje tych ludzi i ma sugestie co mogłoby im pomoc poradzić sobie z przemocą – to jest bardzo cenne.

Zaprośmy więc świadka do współpracy!

Jednym z najważniejszych działań podejmowanych na rzecz zmniejszenia skali występowania przemocy w rodzinie jest prowadzenie edukacji społecznej oraz działań profilaktycznych zmniejszających ryzyko jej wystąpienia. Bardzo często działania te są adresowane do potencjalnych świadków przemocy w rodzinie. I słusznie! Z danych Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” za 2021 r. wynika, że aż 20% osób dzwoniących i 31% piszących e-maile do tej placówki, to świadkowie przemocy.

Jednocześnie warto zauważyć, że kampania nie może ograniczać się do hasła: „zareaguj!”. Doświadczenie kontaktu z osobami będącymi w roli świadka pokazuje, że to nie brak świadomości tego, że warto reagować, powstrzymuje przed działaniem. Wręcz przeciwnie! Relacje naszych klientów wskazują na to, że świadkowie zazwyczaj są przejęci i zaangażowani. Mierzą się jednak z trudami swojej roli, opisanymi wyżej. Można powiedzieć w uproszczeniu, że towarzyszy im lęk – zarówno przed konsekwencjami zgłoszenia, jak i jego braku.

2. JAK WARTO UWZGLĘDNIĆ ŚWIADKÓW W DZIAŁANIACH EDUKACYJNYCH, PROFILAKTYCZNYCH Z ZAKRESU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE?

A Informacje na temat psychologicznych aspektów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Jako profesjonalści wiemy, że to co jest najniebezpieczniejsze w przemocy, to „tajemnica czterech ścian”. Warto, by społeczeństwo wiedziało, że brak interwencji sprzyja narastaniu przemocy i zagraża zdrowiu i życiu osób krzywdzonych. A z drugiej strony, że wbrew powszechnej opinii stanowcza interwencja wobec przemocy częściej powstrzymuje osobę stosującą przemoc przed dalszym krzywdzeniem, niż powoduje zemstę i nasilenie przemocy.

B Informacje na temat działań, które może podjąć.

Jeśli podejmie decyzję o rozmowie z osobami uwikłanymi w przemoc, to co warto im powiedzieć? Jeśli decyduje się powiadomić odpowiednie instytucje, to gdzie i do kogo może zgłosić podejrzenie przemocy? W jakiej formie może to zrobić? Im więcej konkretnych informacji, tym łatwiej podjąć decyzję o ujawnieniu swoich podejrzeń.

C Informacje o tym, jak może zadbać o swoje bezpieczeństwo. Wielu świadków przemocy obawia się konsekwencji dokonania zgłoszenia. Może to być np. obawa przed zemstą ze strony osoby stosującej przemoc albo przed odcięciem kontaktów rodziny z osobą, która dokonała zgłoszenia. Dlatego warto udzielać informacji, czy można zgłosić swoje podejrzenia anonimowo? Czy można zadbać o to, by członkowie rodziny nie wiedzieli, kto zgłosił przemoc? Zachęcamy, by patrzeć na te pytania z życzliwością i zrozumieniem. To naturalne i „zdrowe”, że nawet najbardziej zaangażowani świadkowie myślą także o swoim bezpieczeństwie.

D Informacje o tym, jak będą przebiegać działania po zgłoszeniu sytuacji.

Czego można się spodziewać? Jakie działania będą podejmowane wobec osoby doznającej przemocy, a jakie wobec stosującej przemoc? Co się stanie, jeśli rodzina wszystkiemu zaprzeczy? Dla większości społeczeństwa procedury interwencyjne wobec przemocy w rodzinie są zupełnie nieznanymi, co dodatkowo może potęgować lęk i niepewność. Im więcej wiedzy na temat tego, czego można się spodziewać, tym mniej obaw związanych z działaniem odpowiednich służb i instytucji.

e Informacje o miejscach, w których świadkowie mogą uzyskać pomoc i wsparcie.

Tym samym projektując oddziaływania dla osób uwikłanych w przemoc w rodzinie warto uwzględniać potrzeby psychologiczne świadków, zwłaszcza krewnych osób uwikłanych w przemoc i oferować im możliwość konsultacji np. ze specjalistą przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Świadek to osoba, która coś widzi, czyli jest dla służb nieocenionym źródłem informacji. Jednocześnie świadek, który decyduje się pomóc osobie doznającej przemocy, ponosi różnorakie konsekwencje tej decyzji. Zatem ważne jest, by we współpracy z nim widzieć dwa kierunki: jeden to zadbanie o dobrostan i bezpieczeństwo samego świadka, drugi zaś to zaangażowanie świadka w pomoc osobie krzywdzonej. Oczywiście ten drugi kierunek możliwy jest wówczas, gdy świadek ma gotowość zrobić coś więcej poza zgłoszeniem informacji o przemocy. Jeśli z uwagą i szacunkiem zostanie potraktowany przez służby, to jest większe prawdopodobieństwo, że będzie taką gotowość miał.

Gdy świadek przemocy zgłasza się do służb, zwykle jest bardzo przejęty. Być może ma za sobą rozważania, czy to na pewno przemoc, czy zgłosić, gdzie zgłosić, co się stanie z tą rodziną itp. Inny z kolei spontanicznie decyduje o zawiadomieniu służb, jest pełen energii do działania. Obaj przychodzą więc pełni emocji. Obydwaj wykazali się wrażliwością na krzywdę. Zatem szczególnie ważne jest, by zauważyć i docenić tę wrażliwość, troskę o drugiego człowieka, chęć pomocy. Czasem zgłoszenie przemocy wymaga odwagi – osoba stosująca przemoc może stanowić zagrożenie, jeśli dowie się, kto dokonał zgłoszenia. Świadek ma prawo się bać, że sąsiad go zwymyśla, porysuje mu samochód itp. Zapytajmy zatem, czego potrzebuje, by czuć się bezpiecznie, zapewnijmy, że jego dane nie zostaną ujawnione sprawcy przemocy. Zdarza się, że świadek potrzebuje innego rodzaju wsparcia – jeśli jest dla osoby krzywdzonej lub sprawcy osobą bliską, znajomym, rodziną, może mierzyć się z odrzuceniem właśnie z tego powodu. Wskażmy mu miejsce, gdzie może uzyskać wsparcie dla siebie. Ważne, by rozmawiając ze świadkiem o pomocy osobie doznającej przemocy, zapytać świadka o jego niepokoje czy obawy dotyczące konsekwencji zgłoszenia dla niego samego.

4. JAK WARTO WSPÓŁPRACOWAĆ ZE ŚWIADKAMI PROWADZĄC DZIAŁANIA NA RZECZ ZATRZYMANIA PRZEMOCY W RODZINIE?

Skoro świadek był na tyle blisko osób uwikłanych przemoc, że mógł to zaobserwować bądź usłyszeć, to bardzo możliwe, że nadal będzie dla nas ważnym informatorem. Świadcami bywają przecież sąsiedzi, członkowie rodziny, znajomi, koledzy z pracy bądź np. fryzjer, który systematycznie dba o fryzurę osoby krzywdzonej. Warto zauważyć i podkreślić fakt, że jeśli ta osoba coś zauważy, zdobędzie nowe informacje, to będą one bardzo cenne dla specjalistów pracujących na rzecz zatrzymania przemocy.

We współpracy ze świadkiem przemocy warto również pamiętać, że bez względu na jego chęci i zaangażowanie, jego możliwości są ograniczone chociażby gotowością osoby krzywdzonej do przyjęcia pomocy. Ważne zatem, by odbarczyć świadka z odpowiedzialności za zatrzymanie przemocy w rodzinie. To służby są od podejmowania działań, świadek nie musi tego brać na siebie. Warto mu uświadamić, że bycie blisko osoby krzywdzonej, deklarowanie wsparcia, dzielenie się wiedzą i informacjami to też pomoc. Ważne, by świadek usłyszał w takiej sytuacji, że to co robi jest bardzo ważne i zupełnie wystarczające.

Rola świadka nie musi kończyć się na poinformowaniu służb o podejrzeniu przemocy. Warto wykorzystać jego dobrą energię, wrażliwość i chęć pomagania, bo wszyscy na tym zyskują – zarówno osoby krzywdzone, jak i sami świadkowie, którzy wzmacniają swoje poczucie bycia ważnymi i potrzebnymi, a w skali ogólnospołecznej rozwijamy w ten sposób postawy obywatelskie.

Bycie świadkiem przemocy w rodzinie wiąże się m. in. z bardzo dużym poczuciem bezradności. Często świadkowie posiadają szereg informacji o sytuacji przemocy, chcą pomóc, ale ich możliwości działania są bardzo ograniczone. Nawet jeśli zdecydują się zgłosić to, co wiedzą, istnieje możliwość, że rodzina nie przyjmie pomocy, wszystkiemu zaprzeczy itp. Szczególnie mocno dotyka to osób osobiście związanych z członkami rodziny dotkniętej przemocą – krewnych, przyjaciół itp. Doświadczenie programu „Reaguj na niebiesko” pokazuje nam, jak wielkie znaczenie ma możliwość skorzystania przez świadków przemocy z pomocy psychologicznej. Pomoc psychologiczna często skoncentrowana jest właśnie na radzeniu sobie z bezradnością, zdejmowaniu z siebie nadmiernego poczucia odpowiedzialności za sytuację, odnajdywaniu się w kontakcie z rodziną uwikłaną w przemoc po tym, kiedy zdali sobie sprawę z sytuacji jaka ma miejsce.

Warto zatem, ulepszając lokalny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zadbać o możliwość wsparcia psychologicznego i informacyjnego dla świadków przemocy w rodzinie. Uzyskanie takiego wsparcia jest też możliwe poprzez kontakt telefoniczny z Ogólnopolskim Pogotowiem dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" nr 800 120 002, prowadzonym przez Stowarzyszenie "Niebieska Linia" na zlecenie PARPA. Warto informować świadków również o tej możliwości.

Zgłaszane przez świadków przemocy potrzeby wysłuchania, bycia wziętym pod uwagę, wsparcia, informacji nie różnią się znacząco od potrzeb innych osób uwikłanych w przemoc w rodzinie. Posiadacie zatem Państwo jako osoby zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, kompetencje niezbędne do tego, aby być ważnym wsparciem dla osób, które znalazły się w tej roli. My, poprzez ten materiał, chcemy to Państwu uświadomić, zwrócić uwagę na potrzeby osób-świadków oraz zachęcić do korzystania z zasobu, jakim są.

5. JAK WSPIERAĆ ŚWIADKÓW PRZEMOCY W RODZINIE?

Wskazówki i wytyczne opracowały:
Paula Klemińska,
Anna Wiehcińska-Szymańska,
Małgorzata Wincenciak

Materiał powstał w ramach programu "Reaguj na niebiesko" realizowanego przez Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" finansowanego z programu Aktywni Obywatele-Fundusz Krajowy

